



© Arxiu fotogràfic del Consorci del Patrimoni de Sitges

Obra	<i>Horas vagativas / Autoretrat</i> , per Josep Guardiola i Bonet (Vila de Gràcia, 1869 – Barcelona, 1950)
Lloc i data	Barcelona, 1901
Matèria / Tècnica	Pintura a l'oli sobre tela
Mides	75 x 40,8 cm
Col·lecció	Museu de Maricel, Sitges. Fons Maricel, núm. inv. FM 50 Donació del Sr. August Bernat (família de l'artista), 2019
Descripció i context històric	

Durant la primera meitat del segle XX, Josep Guardiola i Bonet gaudí d'ampli reconeixement, essent considerat una figura cabdal de la ceràmica noucentista. Tanmateix, si la seva faceta més valorada ha anat quedant oblidada, molt més ignotes resulten les seves aportacions com a pintor.

De petit mostrà una inclinació natural cap al món de l'art, com ho demostren els ninots que feia. Ben aviat entrà com a aprenent en tallers diversos, com els de Lluís Rigalt i Ramon Amado. Fou sota la tutela d'aquest darrer, als 14 anys, que Guardiola veié el seu naixement com a pintor. Poc després ingressava a l'Escola de Llotja (1887-1891), on s'especialitzà en figura, sota el mestratge d'Antoni Caba. Fins al 1918, la pintura fou la seva dedicació principal, any en què la ceràmica va fer acte de presència, i l'èxit de la qual motivà que aquella passés a un segon pla. A grans trets, aquesta data serveix per diferenciar les dues etapes en què desenvolupà el seu art, que es correspon amb els moviments del moment, el Modernisme i el Noucentisme.

Si en general se sap poc de la seva faceta com a pintor, aquesta situació s'accentua respecte a la seva etapa modernista. Per exemple, són minsos els museus que conserven obra d'aquest període (MNAC i Museu del Barroc, Manresa). La donació rebuda el 2019 pel Museu de Maricel de Sitges cobreix, doncs,

un buit important, car ens permet descobrir un aspecte desconegut. Finalment, l'estudi d'aquests anys caldria complementar-lo amb les il·lustracions que va fer per a publicacions de la *fi-de-segle*, com *Hispania o Luz*; o fins i tot per als seus propis llibres, com *Esqueixos* (1900), *Cants del cor* (1901) i *La vida* (1909).

A través de totes aquestes obres, inferim un artista plenament integrat en la tendència més decorativa del Modernisme, l'Art Nouveau. Són nombroses les aquarel·les i dibuixos protagonitzats per nimfes i damiselles medievals, d'ascendència preraphaelita, pintades en colors evanescents, embolcallades amb vegetació exuberant i motius ornamentals en *coup de fouet*. Hi detectem influències internacionals (Alfons Mucha), o més properes, d'amics seus (Josep Triadó).

Moltes van ser concebudes amb una finalitat publicitària: calendaris, cartells i anuncis de licors, perfums i exposicions, capçaleres de publicacions... L'ur funció purament ornamental quedava al descobert en algunes, concebudes directament com a disseny. De fet, a la mostra municipal de Barcelona del 1898 se li concedí una menció honorífica per uns *Motivos decorativos*. I és que, en paral·lel a la seva carrera com a "pintor seriós", Guardiola es guanyava la vida treballant com a "pintor de parets" en una empresa que havia creat pel seu compte i que li va

permetre viure de l'art durant més de 25 anys, fins que va aparèixer la ceràmica. Precisament molts d'aquests trets Art Nouveau els trobem en aquest autoretrat, cim del seu univers, on s'hi presentava com a amo i senyor.

L'autorepresentació tingué una significació especial al llarg de la seva carrera, si ens atenim al nombre que n'executà des de jove. Això es pot confirmar a les fotografies del seu taller, on podem observar-ne un número considerable. Tot i així, la referència més antiga ens la proporciona ell mateix a les anotacions preses en un quadern: sota l'epígraf "Autoretrats", n'esmenta un parell, pintats el 1892 i 1936. Tanmateix, la primera vegada que en presentà un públicament fou el 1894, amb motiu de la *II Exposición General de Bellas Artes*. No seria la darrera...

Entre 1907 i 1908, a Barcelona tingué lloc l'*Exposición de Auto-Retratos de Artistas Españoles*, que consagrava l'artista dins la modernitat. No ha d'estranyar que Guardiola aprofités l'ocasió... i per partida triple: així, presentà tres quadres de si mateix, sota els títols *Horas vagativas*, *Neurasténico* i *De broma*. El catàleg corresponent en reproduïa només un, el més impactant: el rostre de Guardiola gairebé besat per una calavera, en realitat una composició molt similar a l'*Autoretrat amb la Mort tocant el violí* (1872), d'Arnold Böcklin, tela popular aleshores, i que havia estat reproduïda a *Juventut*, *La Ilustración Ibérica* i *Pèl i Ploma*. De fet, aquest deute fou detectat per la premsa.

El present quadre fou un dels altres dos autoretrats que va dur, concretament el titulat *Horas vagativas*, com hem identificat gràcies a l'etiqueta que hi ha

al revers. Si el llenç anterior mostrava una clara inspiració simbolista, aquí Guardiola prefereix exposar-se sota l'influx de l'Art Nouveau. Ho constatem per la pastilla ornamental del fons, que ressegueix com un marc el perímetre de la tela. En realitat, és idèntica a la classe de disseny que emprava llavors per a anuncis i decoracions murals. El mateix Guardiola esdevenia, doncs, una criatura del seu món... o s'exhibia com a artífex magistral en decoració. En efecte, potser la intencionalitat fos una altra i caldria interpretar el quadre com una estratègia de màrqueting, presentant-se / presentant els seus serveis, en relació amb l'expressió comercial que semblava haver figurat a les targetes de visita d'aquells anys: "Guardiola Decorador". Igualment, el títol poètic d'*Horas vagativas* podria fer al·lusió a les boires simbolistes, la correspondència de les quals seria el moviment ondulant, en fuetada, del marc. De fet, observem trets similars –ornamentació de fons– en altres imatges d'artista a l'Europa finisecular (Carl Larsson, Egon Schiele, Ernest Biéler, Oskar Zwintscher...); també a la mostra barcelonina del 1907 (Joaquim Renart).

D'altra banda, gràcies a les fotografies del taller, confirmem que aquest quadre sempre va romandre a la seva col·lecció personal. Podria haver obeït a simple vanitat o, potser, se'l va quedar davant l'escassa fortuna que assolí en el seu moment. Fos com fos, el que sí que és cert és que anys després Guardiola acabaria sent reconegut com un gran artista... si bé com a ceramista i no pas com a pintor. Redescobrint ara aquest autoretrat, podem matisar, però, les dures crítiques del seu moment i gaudir del vessant més Art Nouveau del Modernisme.

Bibliografia bàsica

ARTIGAS, Beli. «Nova píndola per l'any Ramon Casas. El retrat del ceramista Josep Guardiola i Bonet», *Criticart*, 28 setembre 2016; https://criticartt.blogspot.com/2016/09/nova-pindola-per-lany-ramon-casas-el_28.html. (Consulta: 23/08/2024).

Auto-retratos de artistas españoles en el Palacio de Bellas Artes. Exposición organizada por el Círculo Artístico. Barcelona, Círculo Artístico, 1907.

BEJARANO VEIGA, Juan Carlos. «En torno al *Autorretrato con la Muerte tocando el violín* de Arnold Böcklin. Precedentes, versiones, alternativas y superaciones en el autorretrato del Simbolismo», *Emblecat*, núm. 5, 2016, p. 81-102.

SAPERAS, Miquel. *Josep Guardiola. Assaig bibliogràfic*. Barcelona: Salvador Cots, 1949.

Tramontane, any xxxvi, núm. 342, febrer del 1952 (núm. especial dedicat a Guardiola).

Juan C. Bejarano, professor en Història de l'Art a la Universitat Pompeu Fabra
Sitges, octubre del 2024



Museu del Cau Ferrat
Museu de Maricel
Museu Romàntic
Palau de Maricel
Can Falç
Fundació Stämpfli

Oficines: carrer Davallada, 12, 3a planta
Edifici Miramar
08870 Sitges
Tel. 93 894 03 64
Fax 93 894 85 29
m.sitges@diba.cat
www.museusdesitges.cat



Ajuntament
de Sitges



Diputació
Barcelona

Amb el suport de



Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura